

Seksueel Overdraagbare Aandoeningen (SOA)

Rubriekhouder: Mw. Isabel Slurink, (RIVM) (2008-2018)

Seksueel overdraagbare aandoeningen (soa) zijn naast luchtweg-, maag-darm- en urineweginfecties de meest voorkomende infectieziekten in Nederland. Chlamydia, gonorrhoe, syfilis, herpes, genitale wratten, hepatitis B en hiv-infectie zijn de belangrijkste aandoeningen.

De nationale surveillance van soa is vooral gebaseerd op gegevens van de 24 centra seksuele gezondheid (CSG's), geregistreerd in een database (Seksueel Overdraagbare Aandoeningen Peilstation, SOAP) van het RIVM, huisartsendata van Nivel Zorgregistraties eerste lijn en de registratie van hiv-infecties (inclusief follow-up) van de Stichting HIV Monitoring. Gegevens van CSG's (voorheen soa-poliklinieken) worden sinds 2004 verzameld. CSG's bieden laagdrempelige soa-zorg aan hoog-risicogroepen, waaronder mannen die seks hebben met mannen (MSM), jongeren onder de 25, personen met soa-gerelateerde klachten en personen gewaarschuwd voor een soa. Tot 2015 is het aantal soa-consulten bij de CSG's sterk toegenomen, maar in de afgelopen jaren stabiliseerde dit tot 152.217 consulten door een budgettair plafond in de Regeling Aanvullende Gezondheidszorg (ASG).

De algemene populatie laat zich voornamelijk testen door huisartsen. Huisartsen nemen naar schatting twee derde tot driekwart van de soa-gerelateerde consulten voor hun rekening. Dit blijkt uit incidentiecijfers voor soa-gerelateerde consulten geschat op basis van gegevens van Nivel Zorgregistraties eerste lijn en vergeleken met gegevens van de CSG's. Bij huisartsen was in de afgelopen jaren het geschatte aantal soa-gerelateerde consulten rond de 275.000, maar dit aantal is gestegen tot 307.400 consulten in 2017 (18.0 consulten per 1.000 inwoners). Deze trends worden vanaf 2008 ook in het jaarlijkse landelijke surveillance rapport van het RIVM beschreven.¹⁸

Registratie van soa en hiv-consulten in de Peilstations met toevoeging van een vragenlijst is een goede aanvulling op deze gegevens, met name omdat de vragenlijst meer inzicht in achtergrondkenmerken van de patiënten en redenen voor testen op soa en hiv bij de huisarts verschaft. De rubriek soa-gerelateerde consulten voor mannen en vrouwen bestaat sinds januari 2008 en werd vooraf gegaan door meer specifieke onderwerpen en doelgroepen als 'angst voor aids' en 'urethritis bij mannen'. In dit hoofdstuk worden slechts cijfers met betrekking tot de soa-gerelateerde consulten in de peilstations gerapporteerd. Over de verzamelde aanvullende gegevens uit vragenlijsten wordt afzonderlijk gerapporteerd.¹⁸⁻²⁰

Methode

De huisartsen wordt gevraagd deze rubriek te registreren bij nieuwe consulten betreffende soa-problematiek bij mannen en vrouwen tenzij het routinevoorlichting betreft bij b.v. nieuwe voorschriften van anticonceptiva. Bij het scoren van deze rubriek hoeft het geen bewezen soa te betreffen. Ook 'angst voor' en 'mogelijk' soa en/of hiv worden gescoord. In aansluiting op het consult wordt een vragenformulier met extra informatie betreffende het consult ingevuld. Als er diagnostiek naar soa wordt ingezet wordt het formulier aangevuld met het testformulier bevattende de testuitslag. De diagnostiek naar chlamydia, gonorrhoe, trichomonas, genitale herpesinfectie, hepatitis B, hiv- en/of syfilisdiagnostiek wordt door het eigen streeklaboratorium van de deelnemende praktijk verricht. Alleen peilstations, die deze problematiek meer dan één maal gerapporteerd hebben worden in de analyses betrokken, omdat anders onderrapportage vermoed wordt.

Resultaten

De resultaten zijn gebaseerd op de gegevens van 39 rapporterende peilstations. Er werd 1 peilstation geëxcludeerd, vanwege vermoedde onderrapportage.

Het aantal nieuwe soa gerelateerde consulten per 10.000 patiënten per provinciegroep en naar adressendichtheid wordt in tabel 7.1 gegeven. De incidentie is vergelijkbaar met 2017 en hoger dan de jaren voordien. Net als in de voorgaande tien jaren is de incidentie het hoogst in het westen van Nederland en in grote steden. De incidentie is in 2018 in het westen van het land en in de grote steden hoger dan de voorgaande tien jaren.

Tabel 7.1 Aantal nieuwe soa-gerelateerde consulten per provinciegroep, naar adressendichtheid en voor Nederland per 10.000 inwoners, 2008-2018

	provinciegroep				adressendichtheid			Nederland
	N	O	W	Z	1*	2*	3*	
2008	35	38	65	50	20	46	88	49
2009	40	27	73	48	28	40	98	51
2010	37	32	61	51	32	49	62	48
2011	35	36	83	60	34	56	83	61
2012	45	38	70	72	38	66	74	61
2013	41	39	80	64	33	66	87	62
2014	45	36	70	63	31	67	62	58
2015	33	29	66	65	33	51	68	50
2016	26	40	58	54	19	49	72	47
2017	45	64	81	77	29	73	102	70
2018	38	41	101	63	29	71	117	71

* 1: ≤500/km²

2: 500-2500/km²

3: ≥2500/km²

Leeftijds- en geslachtverdeling

In tabel 7.2 worden de gegevens over de door de huisarts gemelde nieuwe soa-gerelateerde consulten naar leeftijdsgroep en geslacht vermeld. Net als in voorgaande jaren consulteert de leeftijdsgroep tussen 20 en 30 jaar de huisarts het meest en consulteren meer vrouwen (62%) dan mannen (38%) de huisarts met betrekking tot soa en/of angst voor hiv.

Tabel 7.2 Aantal nieuwe soa-gerelateerde consulten per leeftijdsgroep per 10.000 inwoners, 2008-2018

leeftijdsgroep	2008			2009			2010		
	m	v	t	m	v	t	m	v	t
10-14	0	12	6	-	19	9	-	(3)	3
15-19	32	121	76	74	149	111	52	98	97
20-24	178	302	241	180	251	216	167	218	215
25-29	141	175	158	154	175	165	158	152	145
30-34	58	116	87	75	110	93	81	91	90
35-39	64	90	77	77	72	74	58	69	68
40-44	47	49	48	67	29	48	28	38	39
45-49	23	38	31	46	38	42	25	33	32
50-54	10	23	16	19	17	18	18	22	21
55-59	16	14	15	(12)	23	18	22	21	20
60-64	5	15	15	18	-	9	14	11	11
65-69	5	10	8	-	(4)	(2)	-	(2)	(2)
70-74	13	0	6	(11)	(14)	13	(5)	(5)	(5)
75-79	-	-	-	(7)	(5)	(6)	-	(3)	(3)
80-84	-	-	-	-	-	-	-	(4)	(4)
≥85	-	-	-	-	-	-	(16)	(5)	-
Totaal	38	60	49	47	55	51	40	56	48

Getallen tussen haakjes zijn gebaseerd op N<5

Tabel 7.2 Aantal nieuwe soa-gerelateerde consulten per leeftijdsgroep per 10.000 inwoners, 2008-2018 (vervolg)

leeftijdsgroep	2011			2012			2013		
	m	v	t	m	v	t	m	v	T
10-14	-	(4)	(2)	-	-	-	-	(11)	(5)
15-19	65	227	146	51	161	105	51	201	123
20-24	216	321	269	182	270	226	231	285	258
25-29	135	248	193	171	315	245	165	259	213
30-34	130	144	137	128	132	130	75	158	117
35-39	55	66	61	78	95	86	84	78	81
40-44	53	60	57	56	46	51	42	84	63
45-49	36	(12)	24	41	35	38	43	61	51
50-54	27	44	35	24	35	29	28	27	28
55-59	(14)	(13)	14	35	24	29	30	30	30
60-64	(13)	16	14	(10)	(13)	12	20	(10)	15
65-69	(4)	-	(2)	22	(8)	15	(4)	-	(2)
70-74	(11)	-	(5)	-	-	-	(5)	(5)	(5)
75-79	-	-	-	(23)	-	(10)	-	(6)	(3)
80-84	-	-	-	-	-	-	-	-	-
≥85	-	-	-	-	(8)	(6)	-	-	-
Totaal	49	72	61	51	70	61	49	74	62

Getallen tussen haakjes zijn gebaseerd op N<5(4)

Tabel 7.2 Aantal nieuwe soa-gerelateerde consulten per leeftijdsgroep per 10.000 inwoners, 2008-2018
(vervolg)

leeftijdsgroep	2014			2015			2016		
	m	v	t	m	v	t	m	v	t
10-14	-	(3)	(2)	-	-	-	(3)	(3)	(3)
15-19	51	127	88	42	162	100	23	111	66
20-24	163	305	233	193	237	215	214	252	233
25-29	172	200	186	145	160	153	105	162	133
30-34	144	107	126	95	110	102	94	66	80
35-39	117	103	110	91	65	78	60	79	69
40-44	58	69	63	48	54	51	51	46	48
45-49	52	35	44	37	49	43	46	47	47
50-54	25	36	30	25	43	33	34	20	27
55-59	22	25	24	18	21	20	13	(3)	8
60-64	15	(9)	12	(3)	(10)	(7)	18	(3)	10
65-69	(6)	(9)	8	(6)	(3)	(5)	15	(3)	9
70-74	(4)	(4)	(4)	(5)	-	(2)	(4)	-	(2)
75-79	(6)	(5)	(6)	-	-	-	(12)	-	(6)
80-84	-	-	-	-	-	-	-	-	-
≥85	(15)	-	(5)	-	-	-	-	-	-
Totaal	52	63	58	45	56	50	44	50	47

Getallen tussen haakjes zijn gebaseerd op N<5

Tabel 7.2 Aantal nieuwe soa-gerelateerde consulten per leeftijdsgroep per 10.000 inwoners, 2008-2018
(vervolg)

leeftijdsgroep	2017			2018		
	m	v	t	m	v	t
10-14	(3)	(6)	(4)	-	(8)	(4)
15-19	22	164	91	58	166	111
20-24	186	323	254	201	380	289
25-29	236	221	228	187	213	200
30-34	107	158	133	119	134	127
35-39	67	116	91	84	135	110
40-44	87	90	89	45	73	59
45-49	74	78	76	46	81	63
50-54	38	72	55	32	61	47
55-59	25	16	20	32	40	36
60-64	11	19	14	(3)	26	14
65-69	26	(12)	19	27	(11)	19
70-74	(4)	24	14	(6)	16	11
75-79	(11)	(15)	13	(10)	32	22
80-84	(9)	(7)	(8)	-	31	18
≥85	(27)	(14)	(19)	-	(27)	(17)
Totaal	57	83	70	55	87	71

Getallen tussen haakjes zijn gebaseerd op N<5

Extrapolatie

Tabel 7.3 Extrapolatie van gevonden nieuwe soa gerelateerde consulten huisarts op de Nederlandse bevolking 2008-2018

rubriek jaar	frequentie incidentie (per 10.000)*			Nederland** (absolute aantallen)		
	m	v	totaal (m+v)	m	v	totaal (m+v)
SOA						
2008	38	60	49	31.000	50.000	81.000
2009	47	55	51	38.000	46.000	84.000
2010	40	56	48	33.000	47.000	80.000
2011	49	72	61	41.000	61.000	102.000
2012	51	70	61	42.000	59.000	102.000
2013	49	74	62	41.000	63.000	104.000
2014	52	63	58	43.000	54.000	98.000
2015	45	56	50	38.000	48.000	85.000
2016	44	50	47	37.000	43.000	80.000
2017	57	83	70	48.000	71.000	120.000
2018	55	87	71	47.000	75.000	122.000

* incidentie soa gerelateerde consulten per 10.000 mannen en vrouwen (gegevens peilstations)

** extrapolatie van de incidenties op de Nederlandse bevolking (van het betreffende jaar), afgerond op duizendtallen

Discussie

De soa-transmissie in Nederland is duidelijk nog niet onder controle. Ook in 2018 laat de registratie in de peilstations het hoogste aantal nieuwe soa-gerelateerde consulten in de steden zien en in het westen van Nederland, waar ook de meeste grote steden zijn, met een leeftijdspiek tussen 20 en 30 jaar. Meer vrouwen dan mannen consulteren de huisarts met betrekking tot (angst voor) soa en/of hiv, vergelijkbaar met de trends van alle huisartspraktijken in Nivel Zorgregistraties eerste lijn. De incidentie is in 2018 vergelijkbaar met 2017, maar hoger dan in de daaraan voorafgaande jaren. Enige onderrapportage in 2015 en 2016 door het overschakelen op digitale vragenlijsten kan niet worden uitgesloten. Ook zijn de incidentiecijfers van de peilstations lager dan die berekend op basis van de gegevens van Nivel Zorgregistraties, maar er is ook een verschil in gehanteerde criteria voor incidentie van 'soa-gerelateerde consulten' waarvoor een vragenlijst werd ingevuld in de peilstations in vergelijking met die voor soa-episodes op basis van ICPC codes in Nivel Zorgregistraties.

Aanvullende gegevens uit de verzamelde vragenlijsten zijn vergeleken met gegevens uit Nivel Zorgregistraties en andere databronnen in het soa-jaarrapport van het RIVM. In 2017 zijn diverse Engels- en Nederlandstalige artikelen verschenen en de gegevens zijn gepresenteerd op diverse Europese congressen. Met name de door ZonMw gefinancierde PICO-UP studie kreeg daarbij aandacht, het bestuderen van de opties van directe behandeling van de partner van de patiënt. In 2018 en 2019 werd meegewerkt aan een handboek over urogynaecologie dat in 2019 verschijnt.

De rubriek soa wordt in 2019 niet voortgezet.

Publicatie (mede) op basis van de gegevens uit de Peilstations van Nivel Zorgregistraties eerste lijn

Slurink IAL, Van Aar F, Op de Coul ELM, Heijne JCM, van Wees D, Hoenderboom BM, Visser M, Den Daas C, Woestenberg PJ, Götz HM, Nielen M, Van Sighem AI, Van Benthem BHB. Sexually transmitted infections in the Netherlands in 2018. Bilthoven 2019, RIVM report number 2019-0007, <https://www.rivm.nl/publicaties/sexually-transmitted-infections-in-netherlands-in-2018>.

Visser M, Van Aar F, Op de Coul ELM, Slurink IAL, van Wees D, Hoenderboom BM, Den Daas C, Woestenberg PJ, Götz HM, Van Sighem AI, Nielen M, Van Benthem BHB. Sexually transmitted infections in the Netherlands in 2017. Bilthoven 2018, RIVM report number 2018-0012, <https://www.rivm.nl/publicaties/sexually-transmitted-infections-in-netherlands-in-2017>.

Hannelore M. Götz, Jan E.A.M. van Bergen, Cezanne Philips-Santman en Birgit H.B. van Benthem. Pilletje voor de partner bij chlamydia? Resultaten van het PICC-UP-project over patiëntgeïnitieerde partnertherapie. Ned Tijdschr Geneesk. 2018;162:D2703.

Van den Broek IVF, Donker GA, Hek K, Van Bergen JEAM, Van Benthem BHB, Götz HM. Partner notification and partner treatment for chlamydia: attitude and practice of general practitioners in the Netherlands; a landscape analysis. BMC Family Practice 2017;18:103. DOI 10.1186/s12875-017-0676-3.

Donker GA, Van den Broek IVF, Hek K, Van Benthem BH, Van Bergen J, Götz HM. Attitude and practice of Dutch GPs concerning partner notification and treatment for chlamydia. Oral presentation by Gé Donker at EUPHA conference Stockholm, November 4, 2017. European Journal of Public Health 2017;27(S3):256-257.

Visser M, van Aar F, Van Oeffelen AAM, van den Broek IVF, Op de Coul ELM, Hofstraat SHI, Heijne JCM, Den Daas C, Hoenderboom BM, van Wees D, Basten M, Woestenberg PJ, Götz HM, Van Sighem AI, de Hoon S, Van Benthem BHB. Sexually transmitted infections, including HIV, in the Netherlands in 2016. Bilthoven 2016, RIVM report number 2017-0003, http://www.rivm.nl/Documenten_en_publicaties/Wetenschappelijk/Rapporten/2017/Juni/Sexually_transmitted_infections_including_HIV_in_the_Netherlands_in_2016.

Van den Broek IV, Donker GA, Hek K, van Benthem BH, van Bergen JEAM, Götz HM. Attitude and practice of Dutch GPs concerning partner notification and partner treatment for chlamydia. Oral presentation by Gé Donker at WONCA conference Prague 29th of June 2017.

Van den Broek IVF, Van Aar F, Van Oeffelen AAM, Op de Coul ELM, Woestenberg PJ, Heijne JCM, Den Daas C, Hofstraat SHI, Hoenderboom BM, van Wees D, Van Sighem AI, Nielen MMJ, Van Benthem BHB. Sexually transmitted infection, in the Netherlands in 2015. Bilthoven 2016, RIVM report number 2015-0027 zie: http://www.rivm.nl/Onderwerpen/S/Seksueel_overdraagbare_aandoeningen

Ingrid van den Broek, Gé Donker, Jan van Bergen, Hannelore Götz. Een soa heb je niet alleen. Huisarts & Wetenschap 2016;59(5):211.

Joore IK, Reukers DFM, Donker GA, Van Sighem AI, Op de Coul ELM, Prins JM, Geerlings SE, Barth RE, Van Bergen JEAM, Van den Broek IV. Missed opportunities to offer HIV tests to high-risk groups during general

practitioners' STI-related consultations: an observational study. *BMJ Open* 2016;6:e009194.
doi:10.1136/bmjopen-2015-009194

IKCW Joore, DFM Reukers, JEAM van Bergen, ELM Op de Coul, GA Donker, AI van Sighem, JM Prins, SE Geerlings, RE Barth, IV van den Broek. HIV testing in high-risk groups during STI consultations in Dutch general practice. Poster at NCHIV 2014, Amsterdam and IUSTI Conference 2015, Sitges

Van Oeffelen AAM, Van Aar F, Van den Broek IVF, Op de Coul ELM, Woestenberg PJ, Heijne JCM, Den Daas C, Hofstraat SHI, Van Sighem AI, Nielen MMJ, Van Benthem BHB. Sexually transmitted infections, including HIV, in the Netherlands in 2014. Bilthoven 2015, RIVM report number 2015-0041